

KONTEKSTI – SUURIN YHTEINEN NIMITTÄJÄ

*Erkka Railo & Paavo Oinonen (toim.) (2012):
Media historiassa. Historia Mirabilis 9. Turun
historiallinen yhdistys ry: Turku. 219 s.*

Tutkimus median ja historian rajapinnoilla on yleistynyt 2000-luvulla samaan aikaan kun joukkoviestinnän murros muuttaa perinteisiä medioita ja perinteisten tiedotusvälineiden kiinnostus historiaan kasvaa. ”Historia on uusi puutarhanhoito”, kuten Britanniassa on useaan kertaan toistettu viime vuosina.

Tähän tarttuu *Media historiassa* -artikkeli-kokoelma, jonka tavoitteena on valottaa sitä, millaista tietoa menneisyydestä on mahdollista saada tutkimalla tiedotusvälineitä. Kirjan ansioksi voidaan laskea jo se, että se on ensimmäinen suomenkielinen teos, joka keskittyy median ja historian kiehtovaan yhteyteen – siihen, kuinka hedelmällistä on ymmärtää mennyttä median kautta. Kun maailma medioituu, myös sanoma- ja aikakauslehtien sekä sähköisten viestimien rooli historian esittäjänä ja historiallisten merkitysten määrittelijänä korostuu.

Mediaa ja historiaa tutkittaessa kohtaavat mielenkiintoisella tavalla kolme tutkimus-perinnettä: arkistolähteitä ja lähdekritiikkiä korostava historiantutkimus, puhetevoja ja merkitysten kulttuurista rakentumista korostava kulttuurintutkimus sekä ”yhteiskuntatieteiden tienristeykseksi” kutsuttu mediatutkimus. Kirjan kirjoittajakunnassa on kaikkien näiden alojen edustajia, mikä kertoo tutkimusotteen suosiosta Suomessa.

Kansainvälisten suhteiden historian tutkijan Louis Clercin artikkeli on erinomainen pohjustus media-aineistoa hyödyntäville historian opinnäytetyön tekijöille, mutta myös mediatutkijoille, jotka haluavat ymmärtää historian tapaa käsitellä media-aineistoja lähteenä. Clerc tiivistää lähdekriittisen lähestymistavan siihen, että tutkijan on

tarkastettava ”tiedotusvälineiden sidonnaisuudet, kytkökset valtion sekä taloudelliset, poliittiset ja ideologiset taustat”. Oleellista on siis ymmärtää tiedotusvälineen konteksti.

Artikkeleissa toistuu ajatus mediasta omana puhetapanaan, mikä korostaa juuri tutkimuksen viitekehysten hahmottamisen tärkeyttä. Tohtorikoulutettava Ville Pitkänen kuvailee artikkelissaan historiallisten kontekstien moninaisuutta television vaaliohjelmia tutkittaessa. Lähtökohta on, että mitä paremmin tutkija tunnistaa oman tutkimuksensa kannalta merkitykselliset viitekehukset, sitä perustellumpia johtopäätöksiä hän voi tehdä. Samoin voisi sanoa, että mitä paremmin tutkija tuntee journalistiset käytännöt, sen paremmin hän ymmärtää mediatekstien merkityksiä.

Kokonaisuudessaan *Media historiassa* esittelee kotimaisia tutkimusnäkökulmia sen sijaan, että tarjoaisi uusia teoreettisia pohdintoja aiheesta. Professori Raimo Salokankaan ”poikittaiskatse” mediahistoriaan toimii hyvänä pohjana muille artikkeleille, mutta näkökulman rajallisuus jättää ilmaan kysymyksiä. Salokangas tarkastelee tutkimuksen yleistymistä tuttuun tyyliinsä instituutioiden kautta ja korostaa muun muassa yksittäisten professoreiden merkitystä. Hämärän peittoon jää, mikä rooli on ollut esimerkiksi kielellisellä käänteellä tai uusien yhteiskuntatieteellisten tutkimussuuntauksien ilmestymisellä tutkimuskartalle.

Esimerkkinä uusista tutkimusotteista voi nostaa mediavetoisen muistitutkimuksen, jota teoksessa edustaa puhtaimmin Mari Pajalan artikkeli televisiosta ja itsenäisyyspäivän sotamuistelusta. Pajala tutkii ”kulttuurisen muistin rakentumista mediassa” ja osoittaa, kuinka itsenäisyyden ja sodan kytkös on vahvistunut suomalaisessa televisio-ohjelmistossa vasta 1990-luvun aikana. Artikkeli on erittäin ansiokas, mutta sen oheen olisi kaivannut pohdintaa siitä, kuinka ”ikiaikainen” historiantutkimus ja akatemian ”uudet tulokkaat” kommunikoivat keskenään.

Teoksen suurin puutos onkin, että se ei uskaltaudu teoreettiseen keskusteluun toisiaan yksittäisissä tutkimuksissa lähentyneiden perinteiden välillä. Esimerkiksi Pajalan ar-

tikkelissa tutkitaan ”kulttuurisen muistin rakentumista”, mutta kuinka se eroaa historian tai historiallisten merkitysten rakentumisesta? Miksi niin usein puhutaan ”muistista”, kun selvästi tutkitaan historialle annettuja merkityksiä tai historian läsnäoloa? Muisti tai ”jaettu muisti” ovat usein epätarkkoja tutkimuskäsitteitä, jotka eivät ole saaneet täyttä hyväksyntää historian alalla. Kun kirja etenee tutkimustapauksesta toiseen, jäävät tällaiset kysymykset vastaamatta.

Tutkimusperinteiden ero näkyy myös mediatutkija Laura Saarenmaan artikkelissa, joka käsittelee hieman mikrohistorian tapaan nuoresta kaupunkilaisesta SMP:n naisehdokkaasta tehtyä juttua ja ”unohdettua” Leena Willbergiä. Saarenmaan käyttämä lähdekirjallisuus ei tee oikeutta suomalaiselle 1960-lukua koskevalle tutkimukselle, vaan tyypistää sen stereotypiaksi. Saarenmaan

ehdotus tutkia 1960-lukua vuosien 1968 kunnallisvaalien ja 1970 eduskuntavaalien vinkkelistä on tervetullut, mutta hän tekee sen mainitsematta kertaakaan vuoden 1966 vaaleja. Tuona vuonna vasemmisto ylsi itsenäisyyden ajan parhaaseen vaalitulokseen, joten yksi perinteisesti tärkeänä pidetty konteksti unohtuu tai jää rivien väliin.

Kokoavasti voi sanoa, että median ja historian rajapinnoilla liikkuva tutkimus on 2000-luvulla lähtökohtaisesti monitieteisestä. Tällöin myös tutkija itse on vastuussa tietenvälisten keskustelujen tuntemisesta – sekä oman näkökulman ja valittujen kontekstien perustelemisesta. *Media historiassa* tarjoaa kahdeksan tapaa tarttua aiheeseen, ja teos toimiikin kotimaisena päänavauksena suositaan kasvattavalle tutkimusotteelle.

Olli Seuri